

10.12.2018 – Tale – Menneskerettighedspris

Hjertelig tak for modtagelsen af Menneskerettighedsprisen. Jeg modtager den med blandede følelser – jeg er overvældet over at være blevet valgt og samtidig ydmyg og lidt forlegen, for jeg har jo kun gjort, hvad jeg synes enhver, der har mulighederne og evnerne bør gøre. Desuden har jeg altid arbejdet i fællesskaber og derfor vil jeg gerne dedikere prisen til disse fællesskaber, senest den meget engagerede stab og bestyrelse i Levende Menneskerettigheder – Human Rights in Action.

Vi fejrer i dag FNs 70 års Menneskerettighedsdag – en rigtig rund fødselsdag. Nu er 70 år jo egentlig ikke så mange år. Jeg fylder selv 72 år næste gang, og de år synes jeg er gået utroligt hurtigt. Faktisk alt for hurtigt!

Forsøger man at forstå menneskerettighederne, deres rødder og deres betydning, så rækker det ikke at gå 70 år tilbage.

Det er min påstand, at menneskerettighederne på sin vis er en del af menneskehedens DNA. De er udviklet og forfinet gennem menneskehedens historie. De er på mange måder det centrale, der karakteriserer os som mennesker. De er den tynde fernis, der adskiller os fra barbariet.

Dermed ikke være sagt, at de karakteriserer alt ved menneskeheden.

Vi har netop fejret 100 års dagen for afslutningen på 1. verdenskrig og fik i den anledning lejlighed til at gense de gruopvækkende film fra skyttegravskrigen. Og ikke mindst blev vi igen mindet om, hvor umenneskeligt menneskeheden kan handle. Krigen kostede helt meningsløst ca. 15 mio. menneskeliv, hvortil kommer ofre fra den spanske syge, udløst af krigen, og som kostede mere end 40 mio menneskeliv. Fredsslutningen efter 1. verdenskrig ledte direkte frem mod den anden store krig – med de ufattelige grusomheder, den indebar i form af folkedrab og forfølgelser og ca. 70 mio menneskeliv.

Nej, menneskerettighederne er nok en del af vores DNA, men de er ikke den fulde historie om os.

De er derimod udtryk for menneskehedens etiske kompas, den ledetråd som vi gennem menneskehedens historie har fået udviklet for så vidt muligt at undgå overgreb på vores næste.

Før de blev kaldt menneskerettigheder var der tilsvarende etiske ledetråde i verdens store religioner.

Den første egentlige sammenfatning af menneskerettighederne ser vi i Den amerikanske Uafhængighedserklæring fra 1776 og derefter den franske menneskeretserklæring fra 1789, FNs Verdenserklæringen om Menneskerettighederne fra 1948 og naturligvis Den europæiske Menneskerettighedskonvention fra 1950.

Disse mere grundlæggende erklæringer er gennem årene blevet fulgt op af andre konventioner, såsom Flygtningekonventionen fra 1951 og Torturkonventionen fra 1984 og en række andre konventioner.

De er alle udtryk for bestræbelser på at skabe etiske ledetråde for menneskeheden. Det er jo ubestrideligt rigtigt, at de er juridiske regler, nedfældet i erklæringer og konventioner, og det er på det grundlag debatten i dag ofte føres. Den mest højtlydende del af debatten forholder sig udelukkende til menneskerettighederne som regler, der er snærende og besværlige for den såkaldt nødvendige lovgivning og på linje med alle mulige andre regler i vores lovgivning.

Vi hører socialdemokraten Henrik Sass tale om, at vi skal rode os ud af internationale konventioner og domstole, så vi får herredømmet tilbage.

Den udtalelse har han siden forsøgt at rode sig ud af, men udtalelsen skal ses og forstås på baggrund af DF's årelange kampagne mod menneskerettighederne. DF's erklærede politik er, "at Danmark skal forlade de internationale konventioner, selv om det kan betyde, at vi dermed også må forlade EU og Europarådet."

Formålet er, som Morten Messerschmidt har udtrykt det, at en afskaffelse af Den europæiske Menneskerettighedskonvention og -domstol vil sikre, "at Folketinget ville få friere hænder til at vedtage love i overensstemmelse med befolkningens ønsker."

Det er udtryk for en grænseløs historieløshed at se på menneskerettighederne som kun regler, nedfældet i diverse konventioner. Menneskerettighederne er først og fremmest dyrekøbte indvundne menneskelige erfaringer. De er hver især skabt på baggrund af kolossale menneskelige ofre, hvor menneskeheden kollektivt har indset, at noget måtte gøres for at begrænse mulige fremtidige ofre. Og dette noget, der blev gjort, er netop reglerne i konventionerne.

Når man som Sass og DF m.fl. undsiger konventionerne, så undsiger man i virkeligheden disse menneskelige erfaringer. Og ikke alene undsiger man de historiske erfaringer. Man ignorerer også de mørke skyer, der for tiden trækker op over verden. Den populistiske bølge, der i store dele af verden får stadig bedre tag i befolkningerne. Ungarn og Polen, der har forladt retsstatslige principper. Et Putins Rusland og et Erdogans Tyrkiet, der har udviklet diktatoriske tendenser. Et Kina, der har påbegyndt registrering af alle indbyggere, internerer et stort antal mindretal og ikke holder sig tilbage fra at kidnappe politiske opponenter i udlandet for at retsforfølge dem i Kina. Et Saudi-Arabien, der fører krig i Yemen med et stort antal civile ofre og bistået af vestlige våbenleverancer. Og man kan blive ved. Udviklingen er ikke god.

Heldigvis er vi langt fra tidligere tiders overgreb og blodbade, men tendenserne er tydelige nok.

Dernæst får Sass og DF også vendt menneskerettighederne på hovedet, og det har de tilsyneladende vældig godt held med i den offentlige debat, uimodsagte som de er af en ukyndig og ukritisk presse.

Menneskerettighederne er, som jeg nævnte, etiske retningslinjer. Med undtagelse af det absolutte forbud mod tortur, så skal menneskerettighederne altid afbalanceres overfor hensynet til fællesskabet/statens interesser i f.eks. offentlig orden og sikkerhed.

Den afbalancering vil naturligt udvikle sig over tid, og derfor skal menneskerettighederne forvaltes dynamisk.

Hvor straffeloven og diverse særlove regulerer den enkelte borgers adfærd overfor fællesskabet, så kan menneskerettighederne siges at regulere fællesskabets/statens adfærd overfor borgerne. Menneskerettighederne er indført til beskyttelse af borgerne mod staten. Med god grund – for de grusomste forbrydelser er altid blevet gennemført af stater mod borgere og nogen gange oven i købet med et folkeligt mandat som under Hitler-tiden.

Så når vi hører politikere argumentere mod menneskerettighederne og konventionerne, så argumenterer de i realiteten for en svækkelse af beskyttelsen af den enkelte borger mod overgreb fra staten. Og de argumenterer for en stærkere stat og tættere statslig regulering af borgerne.

Det er en vældig farlig udvikling, der på sigt kan true vores alles retssikkerhed og desuden nødvendige internationale samarbejder, på samme måde som Folkeforbundet, oprettet i 1919, og som reelt aldrig kom til at fungere, gik i opløsning i 1948.

I denne kreds er det vel unødvendigt at påpege, at de største udfordringer, som ikke blot det internationale samfund, men også de enkelte nationer står overfor, er af en karakter, hvor der ikke findes løsninger på nationalt plan, men alene internationale løsninger. Det gælder først og fremmest klimaudfordringerne, men også flygtningekrisen, der afspejler uligheden mellem syd og nord.

Der er derfor behov for et stærkere og mere intenst internationalt samarbejde, ikke et mindre.

Hvad kan man – vi – så gøre ved den udvikling, hvor menneskerettighederne i stigende grad undsiges og opfattes som forhindringer for nationalstaten?

Lad mig her fortælle jer en erindring fra mit barndomshjem. Jeg er efterkrigsbarn, født i 1947, opvokset i Vendsyssel, hvor der var stærke indremissionske pro-tyske kredse, men også en stærk modstandsbevægelse. En nær ven af vores familie blev

som modstandsmand anholdt af tyskerne og underkastet tortur. Det fandt jeg først ud af mange år efter hans død, hvor jeg fik gravet retsprotokollerne frem. Han var en mand, som jeg havde et nært forhold til, men han var temmelig sær. Forblev ungtkarl hele livet, kunne ikke finde ro i DK og arbejdede adskillige år som skovmand i Kenya. Det var meget eksotisk.

I mit hjem blev den tortur, som han blev udsat for og som alle de voksne kendte til, aldrig omtalt, selvom den utvivlsomt havde haft stor betydning for hans lidt sære og tillukkede personlighed. Mine forældre og deres omgangskreds vidste, selvom det aldrig blev omtalt, hvor forfærdeligt tortur er, og ville ikke have det.

Var der derfor dengang kommet et forslag om, at man i særlige tilfælde, som en dansk officer gjorde for nogen år siden, og USA's præsident gør det i dag, kunne anvende tortur, ville det ikke have nogen gang på jord.

I dag ser det anderledes ud. Anvendelsen af tortur i særlige tilfælde støttes iflg. en meningsmåling af hver 5. dansker.

Hvorfor har det ændret sig? Min tese er, at det er de personlige og individuelle erfaringer og erindringer, der gør forskellen. Unge og midaldrende i dag har ingen personlige erfaringer med

torturofre eller for sags skyld andre krænkelser af menneskerettighederne. De kender ingen i deres omgangskreds, der har været udsat for disse krænkelser. Menneskerettighederne forvandler sig herved fra dyrekøbte menneskelige erfaringer til netop kun at være regler. Regler, der kan ændres eller endog ophæves , på linje med alle andre regler. De bliver fjernet fra den særlige status, de i realiteten har som værende et udtryk for, hvad menneskeheden har lært gennem århundreder, vore kollektive erfaringer.

Dertil kommer, at vi i store dele af verden har vundet slaget om at overleve. Frem til 1970'erne var vi som samfund optaget af at opnå en tilfredsstillende materiel standard. Det var vore samfunds fælles fokus, og det har vi opnået til overflod.

I dag har vi ikke noget fælles fokus. Vi er i en tilstand af limbo – en tilstand af lammelse. Hvor skal vi som samfund bevæge os hen? Der er ikke noget fælles mål. Vi dyrker narcissistisk vores personlige lykke, helt uforbundet til fællesskabet.

I den tilstand bliver internationale forpligtelser og det fremmede en udfordring, ja, nærmest en trussel. Væk, væk, synes at være den fælles sang. Vi har nok i os selv og bryder os ikke om fælles forpligtelser, og er mere optaget af at pege på de fremmede, som trusler for vort samfund.

Det skaber udfordringer for menneskerettighedstilhængere i de kommende år. Hvordan finder vi veje til at gøre kommende generationer det begribeligt, at menneskerettighederne er vort fælles gods og værd ikke blot at bevare, men at styrke?

Vi skal finde metoder til at gøre de historiske erfaringer, som menneskerettighederne afspejler, til erfaringer som nye generationer kan identificere sig med, og som de unge finder personligt vigtige, og ikke blot regler på linje med færdselsloven og andre love. Det er præcis det, som er fokus for Levende Menneskerettigheders arbejde.

Samtidig skal vi arbejde for at formulere de mål, som vort samfund kan og skal være fælles om. En fælles vision. Kun da kan vi afvende en udvikling, der lige nu kan virke truende.

Der er meget på spil. Menneskerettighederne er som nævnt den tynde fernis, der adskiller os fra barbariet. De er ikke givne. Der skal til stadighed kæmpes for dem.

Jeg har håb for fremtiden. Simpelthen fordi samfund, der har fornægtet de etiske principper, der er indeholdt i menneskerettighederne, historisk aldrig har haft lang levetid.

Samtidig skal vi være på vagt – fordi historien har lært os, at mørke tider sædvanligvis har indebåret voldsomme menneskelige omkostninger.

Igen – mange tak for prisen!